

Curs 1993-94

BIOENERGETICA

PROGRAMA

1. INTRODUCCIO: L'ENERGIA I LA BIOSFERA.

Temes tractats per la Bioenergètica. Sistemes vius fototòrfics i quimiotòrfics. Cicle de la matèria i flux d'energia en la biosfera.

2. ELS PRINCIPIS DE LA TERMODINAMICA I ELS MODELS MICROSCOPICS.

Primer principi de la Termodinàmica. Segon principi de la Termodinàmica: entropia i producció interna d'entropia, qualitat dels diferents tipus d'energia, energia lliure i treball màxim útil, potencial químic, aplicació a les reaccions químiques. La Termodinàmica i els models microscòpics. Mecànica estadística: l'entropia i el model atòmic-molecular. Mecànica quàntica: distribucions moleculars, interpretació de la constant d'equilibri i de l'entropia.

3. L'ENERGIA QUÍMICA DELS SISTEMES VIUS.

La vida com a procés químic: calor de combustió dels aliments, calorimetria indirecta i directa, metabolisme basal. Els treballs cel·lulars: els sistemes vius com a transformadors d'energia. Importància energètica dels triacilglicerids i dels cossos cetònics. Enllaços ester fosfat: l'ATP, energia lliure d'hidròlisi dels enllaços ester fosfat, les reaccions acoblades i l'intermediari comú, la fosfocreatina i l'emmagatzematge d'energia química, nucleosids trifosfats diferents de l'ATP, trencaments pirofosfatítics, el pirofosfat com a conservador de l'energia metabòlica. Tractament crític del concepte d'enllaç "ric en energia". Alguns aspectes energètics de la catalisi enzimàtica: la Termodinàmica i el temps, cinètica química, interpretacions energètiques de l'acció catalítica dels enzims, les reaccions termodinàmicament possibles i els enzims.

4. PRODUCCIO D'ATP EN LES FERMENTACIONS I EN LA RESPIRACIO.

Producció d'ATP en les fermentacions: fosforilació a nivell de substrat. Producció d'ATP lligada a la respiració: fosforilació oxidativa. La cadena del transport electrònic mitocondrial: els transportadors i lluït ordenació, localització dels transportadors en la membrana mitocondrial interna. Partícules submitocondrials: l'ATPasa-F1. El problema de l'acoblament de la fosforilació oxidativa i el transport electrònic: hipòtesi de l'acoblament químic, hipòtesi de l'acoblament conformacional. Hipòtesi de l'acoblament quimiosmòtic: metabolisme vectorial, formació de diferències de potencial electroquímic, efecte dels ionòfors i altres proves experimentals, determinació experimental de les diferències de pH i de potencial elèctric generades pel transport electrònic, proves a favor d'un gradient de protons deslocalitzat, el problema de la situació concreta dels punts de transposició de protons en la cadena respiratòria, el cicle Q, questions estequiomètriques, el complex F1-Fo mitocondrial i la fosforilació de l'ADP.

5. PRODUCCIO D'ATP EN LA FOTOSINTESI.

Fase fosca i fase lluminosa. Transformació de l'energia de la radiació solar en energia química: fotoreceptors, fluorescència de les clorofil·les, transferència d'energia de l'antena al centre fotoquímic, transferència de càrrega en el centre fotoquímic. L'efecte cooperatiu d'Emerson i els dos fotosistemes. Cadena del transport electrònic fotosintètic: consideracions basades en els potencials redoxs dels transportadors, transport electrònic fotosintètic cíclic. Fosforilació fotosintètica: les ATPases CF1-Fo, producció de potencials electroquímics. Sistemes fotosintètics senzills: l'enzim bacteriorodopsina, vesícules artificials. L'energia solar i l'obtenció d'hidrogen en sistemes fotosintètics.

6. TREBALL DE BIOSINTESI.

Importància del treball de biosíntesi: vida mitjana dels components moleculars de les cèl·lules de diferents teixits, treball de biosíntesi en cèl·lules en creixement. El nivell d'ATP i el treball de biosíntesi: estat estacionari, nivell energètic, regulació independent de les vies productores i consumidores d'ATP. Aspectes energètics de la biosíntesi i degradació de la glucosa: relació entre els valors de ΔG i els punts de regulació d'aquestes dues vies, cicles fútils. Aprofitament de la fotosíntesi per a obtenir energia i materials: plantes C₃ i plantes C₄, fotorespiració, millorament del rendiment energètic de la fotosíntesi per intervenció bioquímica.

7. TREBALL DE TRANSPORT.

Propietats físic-químiques de les membranes: difusió, òsmosi, equilibri Donnan i potencial de membrana. Exemples de transport espontani en sistemes biològics. Treball de transport: transport actiu i transport passiu. Transport facilitat. Sistemes de transport: (Na⁺-K⁺)-ATPasa, Ca²⁺-ATPasa, cotransport, transposició de grup, transport dirigit per gradients de protons.

8. TREBALL MECÀNIC I ALTRES TREBALLS CEL·LULARS.

Transformació d'energia química en energia mecànica: mecanisme molecular de la contracció muscular, el Ca²⁺ i la regulació de la contracció, potencial d'accio, els neurotransmissors en la sinapsi i en les unions neuromusculars. Moviments dels flagels bacterians: transformació directa de l'energia dels gradients de protons en treball mecànic. Transformació d'energia química en energia elèctrica: membranes excitables, les electroplaques dels peixos elèctrics. El problema de les transformacions energètiques a nivell de receptors. Transformació de l'energia de les radiacions electromagnètiques en energia elèctrica: bioquímica de la visió. Transformació de l'energia química en radiacions electromagnètiques: bioluminiscència.

9. RELACIONS ENTRE LA TEORIA DE LA INFORMACIÓ, LA TERMODINAMICA I LA BIOLOGIA.

Plantejament bàsic de la teoria de la informació. Contingut d'informació. Relacions entre el contingut d'informació i l'entropia. Relacions entre energia i informació: el problema del dimoni de Maxwell. Els sistemes vius i el segon principi de la Termodinàmica.

10. LA TERMODINAMICA DELS PROCESSOS IRREVERSIBLES I LA BIOLOGIA.

Sistemes oberts. Sistemes poc allunyats de l'equilibri: variació d'entropia deguda als intercanvis amb el medi, producció interna d'entropia, equacions d'Onager, estat estacionari, principi de la mínima producció d'entropia, criteri d'evolució. Aplicació als sistemes vius: termogrames específics, lligams interns, degradació del medi. Sistemes molt allunyats de l'equilibri: inestabilitat de Bénard, reacció de Zhabotinski, fluctuacions i estructures dissipatives. Estructures dissipatives i sistemes vius. Discussió crítica sobre l'aplicació de la Termodinàmica clàssica i la Termodinàmica dels processos irreversibles a l'estudi dels problemes biològics.

11. QUESTIONS ENERGETIQUES SOBRE LA FORMACIÓ D'ESTRUCTURES CEL·LULARS

Formació d'estructures supramoleculars: renaturalitzacions i reassociacions espontànies, cooperativitat, processos dirigits per l'entropia, l'efecte hidrofòbic, diferències energètiques entre el treball de biosíntesi i la formació d'estructures supramoleculars. Consideracions energètiques sobre l'origen de la vida: fonts d'energia per a la síntesi abiòtica de les primeres molècules orgàniques, estabilitat cinètica d'aquestes molècules, els esters polifosfòrics com a agents condensants, formació espontània de microesferes, factors energètics determinants de l'aparició dels organismes autotrófics fotosintètics, dels heterotrófics aeròbics i dels eucariotes. El model d'evolució molecular d'Eigen.

12. BIOENERGETICA I ECOLOGIA.

Flux d'energia en els ecosistemes: la cadena tròfica, el segon principi de la Termodinàmica i la piràmide energètica dels ecosistemes, energètica dels ecosistemes madurs, necessitat de l'existència d'un flux d'energia.

BIBLIOGRAFIA

- A.L. Lehninger. Bioenergética, 2a edició, 1971 (traducció 1975). Fondo Educativo Interamericano, Bogota.
- L. Peusner. Concepts in Bioenergetics, 1974. Prentice-Hall, Inc., London.
- E. Racker. A New Look at Mechanisms in Bioenergetics, 1976. Academic Press, New York.
- G. Nicolis & I. Prigogine. Self-Organization in Nonequilibrium Systems, 1977. John Wiley & Sons, New York.
- H.J. Morowitz. Foundations of Bioenergetics, 1978. Academic Press, New York. Hi ha traducció castellana d'un llibre precedent del mateix autor: Entropía para biólogos, 1970 (traducció: 1978). H. Blume Ediciones, Madrid.
- P.A. Whittaker & S.M. Danks. Mitochondria: Structure, Function and Assembly, 1979. Logman. London.
- R.K. Clayton. Photosynthesis: Physical Mechanisms and Chemical Patterns, 1980. IUPAB Biophysics Series, Cambridge University, Cambridge.
- C.W. Jones. Biological Energy Conservation: Oxidative Phosphorylation, 2a. edició, 1981, Chapman & Hall, London.
- D.G. Nicholls. Bioenergetics: An Introduction to the Chemiosmotic Theory, 1982. Academic Press, New York.
- S.M. Danks, E.H. Evans & P.A. Whittaker. Photosynthetic Systems: Structure, Function and Assembly, 1983. J. Wiley & Sons, New York.
- A.R. Peacocke. An Introduction to the Physical Chemistry of Biological Organization, 1983. Clarendon Press, Oxford.
- J.T. Edsall & H. Gutfreund. Biothermodynamics: The Study of Biochemical Processes at Equilibrium, 1983. John Wiley and Sons, New York.
- D. Jou. Introducció a la termodinàmica de processos biològics, 1985. Institut d'Estudis Catalans, Monografies de la Secció de Ciències, 2.

- M.F.Hipkins & N.R.Baker. Photosynthesis: Energy Transduction, 1986. Practical Approach Series (Ed. D.Rickwood & B.D.Hames), IRL Press, New York.
- F.M.Harold. The Vital Force: A Study of Bioenergetics, 1986. W.H.Freeman and Company, New York.
- A. Babloyantz. Molecules, Dynamics and Life; An Introduction to Self-organization of Matter, 1986. J.Wiley & Sons, New York.
- I.M. Klotz. Introduction to Biomolecular Energetics, 1986. Academic Press, New York.
- R.F. Fox. Energy and the Evolution of Life, 1988. W.H.Freeman & Company, New York.
- W.A.Cramer & D.B.Knaff. Energy Transduction in Biological Membranes. A textbook of Bioenergetics, 1990. Springer-Verlag, New York.
- M.A. De la Rosa, M. Hervás, A. Serrano & M. Losada. Fotobioquímica, 1990. Editorial Síntesis, Madrid.
- V.Smil. General Energetics. Energy in the Biosphere and Civilization, 1991. J.Wiley & Sons, New York.
- D.G. Nicholls & S.J. Ferguson. Bioenergetics 2, 1992. Academic Press, New York.
- F. Montero & F. Morán. Biofísica: Procesos de autoorganización en Biología, 1992. EUDEMA, Madrid.

NOTA: Aquesta llista presenta els llibres d'acord amb l'ordre cronològic de publicació, sense tenir en compte cap criteri de valoració relativa.